

Nr 55.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1940 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för lagring av brännolja för jordbrukets behov.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 3 maj 1940 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 263, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för lagring av brännolja i enlighet med vad i propositionen förordats,

dels ock till Bestridande av kostnader för inköp av brännoljecisterner för jordbrukets behov å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket anvisa ett reservationsanslag av 3 600 000 kronor.

Enligt förordningen den 10 juni 1938 (nr 367) angående handel med vissa mineralolja åligger det den, som för försäljning i oförändrat skick till avnämare inom riket från utrikes ort inför olja, att, i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, vid envar tid under året hålla lager av olja inom riket, motsvarande viss procent av den myckenhet, han av dylik olja under näst-föregående kalenderår försålt till avnämare inom riket. Liknande bestämmelser gälla beträffande råolja, som inom landet raffinerats, samt för inhemska raffineradprodukter.

Med stöd av ovannämnda förordning har Kungl. Maj:t dels i kungörelse den 30 juni 1938 (nr 477) bestämt lagringsprocenten för tiden från och med den 1 januari 1939 till och med den 30 juni 1939 till tio och för tiden efter sistnämnda dag till tjugu, dels i kungörelse den 12 maj 1939 (nr 162) bestämt lagringsprocenten för tiden efter den 30 juni 1940 till tjugufem. Sistnämnda förordnande gäller för lager av bensin, fotogen samt motor- och pannbrännolja, medan för lagring av nativ olja (crude oil) fortfarande gäller det i kungörelsen den 30 juni 1938 fastställda procenttalet tjugu.

Vid 1938 års riksdags behandling av förevarande ärende (prop. nr 233; r. skr. nr 10, 228 och 348) räknade man med att uppnå en upplagring, motsvarande minst 30 % av årsförbrukningen i riket. Då de för en dylik lagring tillgängliga cisternanläggningarna icke voro tillräckliga, framträdde

behov av nya lagringsutrymmen. För tillgodoseende av detta förordade Kungl. Maj:t främst lagring i plåtcisterner, förvarade i utsprängda hålrum i berg. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen *dels* under tionde huvudtiteln ett reservationsanslag av 20 000 kronor till Försöksverksamhet beträffande oljelagring, *dels* såsom kapitalinvestering i fonden för förlag till statsverket ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor till Försöksanläggningar för oljelagring. 1938 års riksdag upptog vidare å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 tvenne förskottsanslag å sammanlagt 4 000 000 kronor till bombsäkra utrymmen.

I riksstaten för budgetåret 1939/40 ha upptagits (r. skr. nr 47) tvenne mot sistnämnda förskottsanslag svarande reservationsanslag av sålunda tillhopa 4 000 000 kronor. Vidare ha å beredskapsstat för samma budgetår upptagits tvenne förskottsanslag till ett sammanlagt belopp av 6 000 000 kronor till sprängningsarbeten och cisternanläggningar för oljelagring. Å tilläggsstat I till riksstaten å kapitalbudgeten, fonden för förlag till statsverket, anvisade 1939 års urtima riksdag (skr. nr 37) *dels* till Sprängningsarbeten m. m. för oljelagring ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor, *dels* till Cisternanläggningar för oljelagring ett reservationsanslag av 600 000 kronor, *dels* ock till Anläggningar för oljelagring ovan jord ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor. 1940 års riksdag har för sistberörda ändamål anvisat ytterligare 1 000 000 kronor.

Till främjande av en ökad enskild lagring av brännolja för jordbrukets behov ha särskilda åtgärder vidtagits. Sålunda har 1939 års lagtima riksdag (skr. nr 255) godkänt, att avtal angående lagring av brännolja för jordbrukares behov finge träffas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet för den 31 mars 1939 (prop. nr 251) föreslagits.

Berörda avtal avse att genom Svenska lantmännens riksförbunds försorg skall lagras *dels* vid vissa lagercentraler och *dels* hos enskilda jordbrukare förråd av fotogen eller annan brännolja för traktormotorer eller andra motorer tillhörande de till avtalen anslutna jordbrukarna och avsedda att användas vid deras jordbruk.

I skrivelse den 23 februari 1940 har *statens livsmedelskommission*, med överlämnande av en inom dess produktionsavdelning utarbetad promemoria angående tryggheten av jordbrukets behov av bränn- och smörjolja, hemställt, att åtgärder i sådant syfte måtte vidtagas.

Frågan om ökad lagring av brännolja hos jordbrukare har även upptagits till behandling inom *statens reservförrådsnämnd* i skrivelse den 29 februari 1940.

Efter remisser ha yttranden avgivits över livsmedelskommissionens framställning, av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 21 mars 1940 samt, över kommissionens och reservförrådsnämndens särskilda skrivelser, — efter bensin- och oljenämndens hörande — av statens industrikommission den 20 mars 1940.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Den fortgående utvecklingen beträffande jordbrukets produktionsmetoder har efter hand föranlett en ökad användning av mineraloljedrivna motorer inom näringen. I den mån brist på arbetskraft inom jordbruket uppkommer, skulle en sådan kunna motverkas genom ett intensivare utnyttjande av tillgängliga motoriserade jordbruksmaskiner. I nuvarande läge synes därför med hänsyn till jordbrukets betydelse för landets folkförsörjning särskilt angeläget, att åtgärder vidtagas, så att näringens behov av brännolja såvitt möjligt kan tillgodoses.

Såsom av det tidigare anförda framgår, har staten genom olika åtgärder sökt öka lagerhållningen av mineraloljor inom landet. Föreskrifter ha sålunda meddelats för importörer av olja att hålla vissa minimilager. Vidare har staten genom att göra vissa utfästelser sökt intressera sammanslutningar och enskilda företagare inom jordbruket att öka den normala lagerhållningen. Slutligen ingå flytande bränslen av olika slag i de statliga reservförråden. En förutsättning för ökad lagerhållning av brännoljor inom landet har emellertid i viss utsträckning varit, att lämpliga lagerutrymmen tillskapats. Även härvid ha åtgärder vidtagits av det allmänna. Genom statens försorg äro sålunda lagerutrymmen, däribland åtskilliga bombsäkra, under utbyggnad. Vissa av dem äro redan färdigställda.

Vid införandet av bestämmelser om minimilager räknade man med att efter hand uppnå en lagring av 30 procent av årsomsättningen. Utbyggnadsprogrammet för motsvarande ökning av lagerutrymmen upptog kostnader för sprängningsarbeten och anskaffande av cisterner till ett sammanlagt belopp av 20 000 000 kronor. Det uppgjorda programmet har icke medgivit, att den lagerökning hos importörerna, som eftersträfvats, ännu kunnat uppnås. Ej heller har den till följd av avtalet mellan staten och Svenska lantmännens riksförbund skedda lagerökningen nått den omfattning, som skulle varit önskvärd. Enligt vad för mig uppgivits, har riksförbundet på ett tidigt stadium gjort beställningar av erforderliga lagerbehållare hos utländska leverantörer, som på grund av krigsförhållandena icke kunnat hålla avtalade leveranstider. De cisterner som hittills levererats ha omedelbart fyllts med brännolja. Några större kvantiteter ha emellertid icke kunnat lagras på detta sätt. En ökning av lagerhållningen av brännolja för jordbrukets behov synes därför önskvärd.

Möjligheterna att genom import uppnå en sådan ökning i lagerhållningen äro för tillfället ytterst ovissa. Därest importmöjligheter skulle yppa sig, är det likväl en angelägenhet av största vikt, att de kunna omedelbart tillvaratagas, och statsmakterna böra därför enligt min mening vid planerandet och ordnandet av lagerutrymmen för en ökad brännoljelagring för jordbrukets behov tills vidare förfara, som om import i nödig omfattning alltså vore öppen.

Såsom framhållits i den tidigare anförda, inom livsmedelskommissionen

utarbetade promemorian, äro importörfirmornas lageranläggningar sammanförda till ett jämförelsevis ringa antal orter, varför svårigheter kunna uppstå vid distributionen till konsumenterna under mobilisering. Även hänsynen till sårbarheten i händelse av krig talar för att det vid sidan av redan förefintliga lagerutrymmen skapas nya *lagercentraler* på lämpliga platser inom eller i närheten av större jordbrukscentra. Vid sidan av dessa större lagercentraler synas ökade lagerutrymmen böra tillskapas hos enskilda förbrukare, samtidigt som intresset för lagerhållningen bör väckas genom att vissa fördelar förenas med hållandet av *konsumentlager* i anordnade lagerutrymmen.

Behovet av lagercentraler har angivits till 20 cisterner, var och en rymmande 1 000 kubikmeter, alltså tillhopa 20 000 kubikmeter. Kostnaden för dessa anläggningar skulle enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkningar uppgå till i runt tal 1 500 000 kronor vid användning av svenskt material.

Lagerhållningen i lagercentralerna har föreslagits skola handhas aningen av lantmannaorganisationer eller av importörerna. Båda dessa kategorier av lagerhållare synas kunna komma i fråga, varjämte även statens reservförrådsnämnd i lämpliga fall bör deltaga i lagerhållningen. Frågan om vilken av dessa vägar, som bör beträdas, synes icke behöva vid varje tillfälle lösas på samma sätt utan bör i stället göras till föremål för prövning i särskilda fall. Tankanläggningarna böra vara statens egendom och uthyras till enskilda eller sammanslutningar på sätt sker i fråga om övriga lagerbehållare, som anskaffats genom statsverkets försorg. Nu föreslagna anläggningar synas emellertid lämpligen böra å statens vägnar förvaltas av reservförrådsnämnden.

Konsumentlagren böra finnas hos jordbrukarna själva och förvaras i cisterner om 5 och 10 kubikmeters rymd. De hörda myndigheterna ha föreslagit, att 1 000 cisterner av vardera slaget anskaffas. Kostnaden härför har av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknats till 2 100 000 kronor. Jag biträder förslaget även i denna del. Anskaffningen av cisternerna bör ombesörjas av staten men det synes lämpligt att äganderätten till dessa, sedan amortering skett genom erläggande av hyra, övergår till lagerhållarna. Tillsynen över konsumentlagren av brännolja torde kunna utövas av livsmedelskommissionen i samråd med bensin- och oljenämnden.

För att uppmuntra de enskilda jordbrukarna till sådan lagring, varom här är fråga, bör staten lämna erforderligt stöd. Dylikt stöd synes numera särskilt påkallat med hänsyn till de ökade kostnader, som äro förenade med den planerade lagringen. Stödet synes kunna lämnas genom att viss ersättning utgår för lagerhållningen eller ock att cisternerna utlämnas till lagerhållarna till lägre priser än vad som motsvarar anskaffningskostnaderna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser i detta avseende.

Kostnaderna för anskaffning av de olika cisternerna böra bestridas från särskilt anslag å kapitalbudgeten. I den mån särskild ersättning finnes böra utgå till de enskilda lagerhallarna för lagringen, torde kostnaderna härför böra bestridas från det anslag till Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder, varom förslag kommer att framläggas.

Av vikt är att åtgärder snarast kunna vidtagas för cisternernas anskaffande. Jag utgår ifrån att för närvarande endast svenskt material i allmänhet kommer att stå till förfogande. Enligt vad som meddelats mig, måste den kvantitet grovplåt, som åtgår till lagercisternerna, anses vara för svenska förhållanden rätt stor. Vid fördelning på olika svenska verk och under förutsättning att de erforderliga plåtleveranserna givas företräde framför inläggande civila beställningar men icke framför andra statliga leveranser, synes man kunna räkna med en leveranstid av 1—2½ månader. Tiden för verkstadsarbetet med cisternernas sammansättning har icke kunnat närmare angivas. Det förväntas emellertid, att verkstadsleveranserna, ehuru lämpligen fördelade på ett flertal företag, komma att taga avsevärd tid.

För beräkning av erforderliga anslag för anskaffning av nu föreslagna 20 större och 2 000 mindre cisterner torde väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kalkyler böra ligga till grund. Kostnaderna skulle sålunda uppgå till sammanlagt 3 600 000 kronor. Detta belopp torde sålunda böra äskas under fonden för förslag till statsverket. Frågan om avskrivning av investeringen anmäles senare av chefen för finansdepartementet.»

Utskottet biträder Kungl. Maj:ts framställning och hemställer sålunda, *Utskottet*.

att riksdagen må

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för lagring av brännoljor i enlighet med vad i propositionen förordats,

2. till *Bestridande av kostnader för inköp av brännoljecisterner för jordbrukets behov* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket anvisa ett *reservationsanslag* av 3 600 000 kronor.

Stockholm den 28 maj 1940.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 52.